

Lunds Universitet

Språk- och litteraturcentrum

Latin

Tommy Rahm

LATK01: Kandidatuppsats

Handledare: Aske Damtoft Poulsen

***Libertas* i övergången mellan republik och principat**

Gamla ideal i ett nytt samhälle

Innehållsförteckning

Del 1 – Inledning.....3

Velleius Paterculus.....3

Avgränsning och metod.....4

Historia Romana. Historia, biografi eller lovtal?.....5

Centrala begrepp.....6

Frihet som begrepp.....7

Hur mycket frihet hade Velleius?.....9

En parafras av Vel. 56-131.....11

Del 2 – Analys.....14

Analys av centrala begrepp.....14

Det mångfacetterade *libertas* och det negativa *dominatio* och *licentia*.....14

Libertas och *securitas*.....17

Analys av Augustus och Tiberius växande makt.....19

Augustus kommer till makten.....19

Augustus kamp mot Antonius.....20

Augustus och Tiberius maktövertagande i jämförelse.....22

Augustus styre.....24

Tiberius framtida ledarroll legitimeras medan Augustus fortfarande lever.....26

Augustus dör.....30

En ny princeps?.....32

Del 3 – Slutsats.....34

Litteraturförteckning.....36

Del 1 – Inledning

Arbetet kommer att fokusera på Velleius Paterculus text, och i synnerhet de som behandlar Augustus¹ maktövertagande efter Julius Caesars död samt Tiberius² liv och leverne. Jag har valt dessa personer eftersom Velleius själv var samtida med Augustus och Tiberius, och eftersom det fortfarande fanns folk i livet som kom ihåg Julius Caesar. Även om romarna inte själva benämner denna period som slutet för republiken och början på imperiet är det en tid då spelreglerna ändrades. Ett rike där enskilda härskare fick allt mer makt och där titeln, *princeps*, började gå i arv. Detta var en tid då makt, oavsett hur kringkuren den var, togs från medborgaren, som tidigare hade definierats av rätten att rösta (Arena 2009 s. 46). Men det var fortfarande en tid då de gamla tankarna om republiken levde kvar i folks sinne. Aversionen mot kungadöme, djup rotad i romaren, fanns kvar. Gamla ideal blev omprövade i det nya samhället. Jag är intresserad av vad som händer med tankarna om frihet i den omvälvande tiden mellan republik och principat, och därför är Velleius en bra källa. Hur tar sig Velleius an detta problem, när de styrande allt mer börjar lika forna dagars kungar? Hur legitimerar han Augustus och Tiberius växande makt för en samhällsklass som utan tvekan läst skrifter där ärevördiga män från Roms historia talar om faran av det som Velleius ser hända?

I del 1 kommer jag att beskriva författaren och vad man måste tänka på när man analyserar en text skriven av en författare under Antiken. Jag tar upp fyra relevanta begrepp *libertas*, *dominatio*, *securitas* och *licentia*, hur romarna såg på dessa och hur de förändrades över tid. I del 2 analyserar jag hur Velleius själv använder dessa begrepp för att legitimera Augustus och Tiberius maktpositioner och knyta band till ett forntida Rom.

Velleius Paterculus

Velleius liv sträcker sig mellan Augustus och Tiberius styre. Han var från riddarklassen och troligen född nära Capua år 20 eller 19 f.Kr. Velleius började sin karriär som *tribunus militum* runt år 0. Han steg sedan i rank, genom militärtjänstgöring och lojalitet till styret, och blev questor år 7 och praetor, en senatorspost, år 15. Sålunda representerar han åsikter och tankar vad gäller den romerska politiska och kulturella eliten Hans verk är dedikerat till M. Vinicius, Velleius *patronus*, som blev konsul år 30. Det är också detta år som verket antagligen publicerades. Velleius var berest och högt uppsatt i statsapparaten och beskådade många av de

¹ För att vara konsekvent kommer jag att benämna honom som Augustus även innan han fick detta namn och inte kalla honom Octavianus.

² Jag kommer i min uppsats att benämna honom som Tiberius även om han ofta kallas Nero i texten.

händelser han beskriver. Han är den ende romerska historikern, från tiden mellan Livius (död ca 17 f.Kr.) och Tacitus (född ca 56 e.Kr.), vars skrifter finns kvar (*OCD*, Lobur 2008 s. 95).

Avgränsning och metod

Jag kommer att göra en *close reading*, en djupare analys av ett antal stycken ur Velleius text, med fokus på några centrala begrepp och göra en begreppsanalys. De begrepp relevanta för diskussionen som jag kommer att titta närmre på är *libertas*, *dominatio*, *securitas* och *licentia*. Jag kommer att undersöka hur de används av Velleius och hur de speglar hans tankar om de som styr och hur de styr. Jag kommer även att undersöka om begreppen får olika betydelse i beskrivningen av olika händelser och personer. Alla begrepp har ett antal olika meningar och associeras till olika fenomen och har olika applikationer. Dessa ändras sedan, och utökas ofta, över tid (Richter 1986 s. 615). Jag kommer att visa varför Velleius skrifter är viktiga för att ge en inblick i elitens syn på världen och viktiga politiska och sociala förändringar och inte endast som ett lovtal som prisar Tiberius och hans föregångare. Velleius var tvungen att noga överväga vad han skulle skriva. Skriften var dedikerad till en konsul och kunde därför inte förringa ämbetsmännens roll i principatet samtidigt som han måste hylla och legitimera Tiberius och Augustus makt. Enligt Woodman (1977 s. 35-8) skapade Augustus maktövertagande problem för historieskrivarna. De var tvungna att bevisa sin patriotism genom att beskriva den samtida härskarens styre som en tid av framsteg och framgång.

Den sociala aspekten får inte glömmas bort. Historien är inte en bara serie händelser men placeras i ett ramverk som påverkar människans tankar och handlingar. Socialhistoria undersöker hur olika sociala grupper interagerar. Begreppsanalys måste kombineras med socialhistoria om man ska förstå konceptuell och strukturell förändring. Genom begreppsanalys kan man identifiera kontinuitet, förändringar och innovationer i sociala och politiska koncept i kristider. Under sådana tider måste de samtida skrivarna tänka noga på vad de skriver och hur de använder begrepp från äldre tider (Richter 1986 s. 611-2, 618-9).

Forna historieförfattare använde det material de hade till hands och överdrev det de skrev om och försökte överglänsa sina föregångare. Vetenskapligt historieskrivande är en företeelse från 1800-talet. Om man är intresserad av fakta kan de antika historikerna texter vara svåra att analysera. Dagens historiker måste således gallra bort retoriken för att hitta kärnan, det som faktiskt hände. Det finns ingen anledning att lägga fram en hypotes om den är grundad på överdrifter skrivna för att ge dramatik. Retoriken och överdrifterna blir dock i min uppsats själva kärnan för att ge en så sann bild, inte av vad som hände, utan hur Velleius såg på det han

beskriver (Woodman 1977 s. 35-8). Arbetet kommer att fokusera på Velleius Paterculus andra bok, vars ursprungliga namn är förlorat, men som jag kommer att kalla *Historia Romana*. Jag använder primärt Woodmans bearbetning av Velleius text från böckerna *The Tiberian narrative* (1977) och *The Caesarian and Augustan narrative* (1983), men då dess inte behandlar tiden innan Julius Caesar (före kapitel 41), har jag använt Shipleys (1924) text, för de få gånger jag analyserat tidigare kapitel.

Velleius *Historia Romana*. Historia, biografi eller lovtal?

Kritik riktas mot Velleius då många moderna forskare har accepterat det Tacitus skrivit om det tidiga principatet, som är betydligt mera negativt. De anser även att Velleius koncentrerar sig alltför mycket på personerna i den romerska historien, vilket gör att de senare kapitel blir mera av en biografi eller lovtal. Detta har fått hans texter såsom historiekälla att ifrågasättas (Woodman 1977 s. 29-31, 53-4). Texten är viktig då den är en samtida text från den tid där republiken blir ett principat och hjälper, enligt Gowing (2007 s. 411-2) till att dölja denna förändring. Enligt Gowing anser många Velleius text som överdrivet positiv men texten kan inte tas ur sitt sammanhang. Velleius verkar tro att republiken finns kvar under Tiberius och att Augustus löften att återställa republiken infriats. Tiberius framställs som en exceptionell *princeps* som döms efter republikens ideal. Det var viktigt för Velleius att visa på en kontinuitet mellan det som var och det som är. Han var tvungen att fläta samman republikens värdegrund samtidigt som den samtida Tiberius fick allt mer makt. Enligt Gowing (2007 s. 417), beskriver Velleius inte det perfekta styrelsesättet utan den perfekt ledaren.

Woodman (1977 s. 35) skriver att antikens historiker förväntades att välja ett tema, vilket för de tidiga romarna var själva Roms grundläggande och legenderna därbakom. Men en förändring började ske under 100-talet f.Kr. där individen allt mer kom att hamna i centrum. Detta var en avspegling av det förändrade politiska klimatet där den enskilda politikern fick en större roll och allt mer makt. De som var ämnade att läsa historieböckerna hade vant sig att individen hade stor makt, något tidigare romare hade försökt att stoppa. Sådana individer som Sulla, Pompeius och Julius Caesar var tydliga exempel på att individens nya roll och detta var något som författare snabbt lärde sig och utnyttjade i sina texter (Woodman 1977 s. 29-33).

Velleius, som själv skriver att verket är av nöd tvunget att vara kort, begränsade sig till de viktigaste händelserna i Roms historia. Trots Velleius var tvungen att skära i sitt material, så plockade han inte bort beskrivningar av personer, då dessa var avgörande i den sociala och politiska miljö som hade utvecklats. Historiker från tidigare generationer hade börjat skriva

historia utifrån olika individer, under principatet var det dock primärt en person, den *princeps* som var samtida med författaren. Ett fåtal personer hade avgörande inflytande över de viktigaste besluten och således blev inte bara deras handlingar men även deras personlighet något historiker måste ha i beaktning. Härskarens liv och personlighet gick inte att skilja från styrandet av principatet och han blev ansedd att en personifikation av riket (Woodman 1977 s. 42-5).

Synen på Velleius har blivit mer mångfacetterad idag. Man koncentrerar sig inte längre på vem som är för eller emot vem, utan hur författaren utifrån tidevarvets avgörande händelser beskriver sin omvärld och formar dåtiden utifrån sina egna upplevelser och det sociala trycket (Roller 2009 s. 151,172). Velleius skulle utan tvekan stämplas som positiv till Augustus och Tiberius men vid närmre studier av texten ämnar jag visa att hans positiva beskrivningar inte är godtyckligt sammanställda eller naiva utan följer vissa mönster. Detta mönster har sina grunder i den synen, vilken levde kvar från Republikens dagar, på frihet och styrelseskick, och är sådant Velleius visste att hans läsare förväntade sig skulle tas upp och behandlas.

Centrala begrepp

Jag har valt att titta närmre på hur fyra specifika ord används. Det första är givetvis *libertas*. Det andra är ett ord som ofta är en antonym till det första, nämligen *dominatio*. Det tredje är det ord som enligt Galinsky (1996) kom att ersätta eller bli en synonym till *libertas*, nämligen *securitas*. Det fjärde är *licentia* som är grunden till mycket av de hemskheter Velleius ser hända och kan tydas som en extrem yttring av *libertas*.

Libertas ses som motsatsen till slaveri. Det är statusen för ett självstyrande folk, självständighet. Friheten och möjligheten att göra eller inte göra något utan inskränkning. Det innefattar även det vad vi idag skulle kalla yttrandefrihet men ordet kan även beskriva en person som allt för mycket frihet och gör och säger opassande och oförskämda saker (*OLD*).

Dominatio är den auktoritet en *pater familias* har eller ställningen en person med absolut makt har. Kan även vara en benämning för en grupp tyranner eller ett kungarike (*OLD*).

Securitas är friheten från fara i allmänhet men det har även en motsatt betydelse nämligen självgodhet, oaktsamhet, vårdslöshet, någon som är blind för fara som skulle uppmärksammas av visare män (*OLD*).

Licentia betyder frihet eller tillåtelse att göra som man vill och utan hinder. Det används också för att beskriva opassande eller oregerligt beteende, oordning, eller en person som är ohämmad och ansvarslös i sitt agerande (*OLD*). Velleius använder den sistnämnda betydelsen.

Frihet som begrepp

Tanken om frihet är så mycket mer än ett ord med dess synonymer och antonymer, det är en idé. Därför är en nära analys av texten och de samtida politiska förhållandena viktiga. En begreppshistorisk analys kan aldrig begränsa sig till endast ord och deras användning och förändring (Richter 1986 s. 624).

Jag har i huvudsak använt Arenas bok, *Libertas and the practice of politics in the late Roman Republic* (2009), för att definiera vad som garanterade *libertas* för romaren. Hon skriver om den politiska friheten i Rom och relationen mellan medborgarens frihet och samväldets styrka. Hon har riktat in sig på en kort period 70-52 f. Kr, men jag ämnar visa att idéerna om *libertas* fortfarande är relevanta 70 år senare under Velleius tid. När hon talar om denna frihet är det den romerska manlige medborgaren som behandlas: kvinnor, slavar och utlänningar inkluderas inte. Hon har till stor del använt Ciceros tal som är en del av den historiska kontext de är skrivna i. De speglar de idéer som den belästa eliten hade. De innehåller även argument och retorik som man vanligtvis skulle använda och samtida läsare och lyssnare förvänta sig skulle användas. Arena vill visa att det fanns en gemensam idé som delades av alla romerska politiker oavsett parti, det att en medborgare skulle vara fri från godtyckligt förtryck, ett argument båda sidorna i politiska konflikter försökte använda för att stödja sin sak. Under de politiska striderna 70-52 f. Kr., så säger alla parter att de agerar för *libertas*. (Arena 2009 s. 1-4, 8-9, 179)

Lagar knöts ofta samman med *libertas*. De garanterade de rättigheter som utgjorde de romerska medborgarnas syn på frihet. De var även, i teorin åtminstone, medborgarnas kollektiva vilja, vilket lät dem leva sina liv, utifrån de omständigheter de själva föredrog. Stiftandet av dessa lagar beskrevs inte som lagstiftarnas försök att få medborgarnas godkännande, utan att folket var de som stipulerade villkoren. Den som lade fram ett lagförslag var en ämbetsman och medborgarens enda roll var att säga ja, *uti rogas*, eller nej, *antiquo*. Röstandet avslutades med att deklarerar *'populus legem iubet'*. Att lagarna var folkets vilja genomsyrade diskursen. Denna idé var så djupt rotad att även när det var en *princeps* som bestämde kunde man fortfarande skriva att lagarna var folkets vilja. Likhet under lagen är ett koncept vi finner här. Lagen gav de romerska medborgarna rätten att rösta men inte att styra. Medborgaren hade samma rätt till

frihet, men ära var bara för de högre klasserna. Lagarna var medlet med vilket frihet garanterades, inte som godtyckligt inblandning i deras liv (Arena 2009 s. 62-8).

Varje gång en romersk politiker sågs att endast vara intresserad av sina egna politiska och ekonomiska intressen, kunde han anklagas för *licentia*, för maktlystnad utan kontroll. Dessa var dåliga karaktärsdrag som definierade en tyrann som sökte *dominatio*, en härskare som utnyttjade sin makt för personlig vinnings skull (Arena 2009 s. 244-5). För att garantera att medborgaren skulle vara fri från godtyckligt förtryck fick inte all makt hamna i händerna på en person. Tanken med det romerska systemet fungerade så att inga institutioner kunde fungera utan att samarbeta med de andra. Cicero, bland andra, ansåg att ett blandat styre var det bästa även om det fanns olika idéer om hur själva systemet skulle fungera och exakt vem som skulle gynnas (Arena 2009 s. 81,91-3).

Många ansåg att ge makt åt en enda person underminerade *res publica* och vad de ansåg vara *libertas*, på fem sätt. Arena (2009) kategoriserar dem på följande sätt. Den första var att det att ge överdrivet mycket makt åt en person gick emot romersk tradition. Det gick emot *mos maiorum*. Tanken var att tidigare konsuler bara hade erhållit mer makt, till exempel genom att utnämnas till diktator, tack vare deras talang som politiker eller generaler, och detta hade bara skett under de allvarligaste omständigheter, då inga andra alternativ fanns. Ett exempel är utnämmandet av Pompeius som *consul sine collega*, vilket gjordes under svåra tider men inte utan stort motstånd. Prejudikaten, efterlämnade av förfäderna, visade att de var motvilliga att lämna över makten till enskilda individer. För att kontra dessa argument visade man på *mos maiorum* som något föränderligt. Förfäderna följde alltid prejudikaten i fredstid men visade sin visdom genom att i krigstid vara villiga att möta nya hot med förändring av policy. När man inte kunde vinna argument genom argument valde man ofta att svartmåla sina motståndare som personer som inte respekterade de romerska traditionerna. (Arena 2009 s. 189, 191-3)

Den andra var att de tog bort de institutionella restriktioner som styrde maktbruket och lämnade det öppet för godtyckligt bruk. När dessa restriktioner hade lyfts var det enda medlet att balansera detta den styrandes egen dygd och självbehärskning. Det fanns en tanke att de som hade vant sig vid att styra drabbades av omätlig girighet och sluta bry sig om *mos maiorum*, de drabbades av *licentia* (Arena 2009 s. 195-6).

Den tredje var att maktbalansen bland ämbetsmännen försvann. Jämlikheten vad gäller *dignitas* och makt, *par potestas*, mellan medlemmarna var grundläggande för systemet (Arena 2009 s. 196).

Den fjärde var att makten blev koncentrerad. Huruvida en diktator som givits mer makt själv skulle få utnämna generaler, och således kunna placera allierade som befäl över legioner, sågs som problematiskt. Maktdelningen var avgörande för att förhindra att en institution eller person fick oinskränkt makt och var bortom laglig kontroll, även om de romarna hade olika idéer om hur makten skulle delas mellan de olika styrande organen (Arena 2009 s. 192-200).

Den femte var att riket skulle försvagas då ingen annan skulle få erfarenhet av att styra. När diktator började tappa greppet skulle det inte finnas någon som kunde axla bördan. Republikens frihet fick inte bero på en enda individ, maktdelning var en viktig grundbult för att fostra en ny generation av politiker (Arena 2009 s. 198-9).

Med utgångspunkten i dessa ska jag se närmre på hur Velleius visar att Augustus och Tiberius respekterar *mos maiorum* samtidigt som de erhåller allt mer makt. Hur han rentvår dem från alla anklagelser av *licentia*, samtidigt som begreppet används för att beskriva deras fiender. Hur han beskriver deras interagerande med senaten så att det bevarar senatens värdighet och *par potestas*. Hur han visar att de är kapabla att utse representanter som kan garantera att Roms makt upprätthålls och hur de undgår problemet med att koncentrationen av makt i ett par händer försvagar riket.

Hur mycket frihet hade Velleius?

När man talar om *libertas* i allmänhet och *libertas* som yttrandefrihet i synnerhet, måste man fråga sig vad för yttre och inre krafter påverkade Velleius att skriva det han gjorde. Lobur (2008 s. 1-4) försöker förklara hur den romerska ideologin formades och hur de försvarade det faktum att allt mer makt hamnade i de fås händer. Lobur anser att det nya Rom som skapades, och åsikterna om det gamla, formades inte som en förändring bland massorna som eliten sveptes med av utan de var de som utforma och utvecklade den. Han anser att de var tvungna att legitimera det nya styret, menat att fostra en tro på den styrandes roll över undersåtarna, och att dessa spreds för att stärka sociala band. Detta skedde spontant bland eliten och styrdes inte av den styrande makten. Williams (2009 s. 203-4) tar upp hur Augustus upphöjs till ett ideal snarare än en person och beskrivs som en kraft som formar hela det romerska samhället, detta stämmer överens med det Woodman (1977) skrivit, nämligen att en *princeps* blir en symbol för Rom. Williams anser dock att dessa idéer inte var något som påtvingades folket av en propagerande elit, som Lobur antyder, utan av det romerska samhället som helhet. Jag anser att Velleius var med och formade denna nya tankevärld med medföljande retorik; samtidigt lämnade Augustus efter sig tydliga tecken i *Res Gestae* hur han vill bli ihågkommen.

Enligt Lobur (2009 s. 209) hade en *princeps* inte makt för att folk såg honom som ett råskinn med tillgång till beväpnade män. Soldaterna följde honom för att de ville de, då han garanterade bestående värdegrunder. Genom symboler, riter och tal skapades en uppsättning idéer som alla kunde gå med på. Lobur skriver att Velleius smickrar de styrande och detta ökades av att han ville visa allt han visste om världshistoria och den romerska kulturen. Även om stabiliteten och freden principatet skapade var en stark orsak för att stödja styret, var entusiasmen bakom grundad i de styrandes upprätthållande av romerska seder och kultur, *mos maiorum*. Jag anser dock att det är omöjligt att bevisa att det skulle finnas en värdegrund som alla romare accepterade. Det kommer att bli tydligt att *mos maiorum* var viktigt för Velleius, men han är en representant för överklassen, inte Romarrikets befolkning som helhet. Det är inte konstigt att officerare följde kejsaren för att denne garanterade bestående värdegrunder. Dessa värdegrunder cementerade deras makt över underklassen på samma sätt som den gav en *princeps* makt över adeln själva. Vad soldaterna ansåg om Augustus eller Tiberius roll i samhället kan vi bara spekulera i.

Folk vill höja till skyarna de som representerar dem, att de blir mål för universell respekt och de ”fakta” som förs fram brukar stödja den som styr (Lobur 2009 s. 127, 210). Deras handlande sätt i bästa dager och förolämpningar och förlöjligande censureras. Att man håller med politiska representanter behöver inte betyda att man ska smickra och fara med osanning för att skydda dem. Smicker kan existera oberoende av tillgivenhet, men Lobur anser att Velleius verkar ha känt både och. Han poängterar också att ingen tvingade Velleius att skriva det han gjorde.

Men man måste fråga sig hur fri var då Velleius att skriva vad han ville. Kan man överhuvudtaget utröna Velleius personliga åsikter eller följer han ett strikt manus när det gäller beskrivningen av en *princeps*. Rutledge (2009 s. 25-7) skriver att enligt Tacitus var yttrandefriheten central i kampen mellan senaten och härskarna. *Libertas* definieras här som möjligheten att kritisera styret utan att drabbas av en *princeps* vedergällning. Det ställdes i kontrast till slaven som var underställd herrens godtycke, dennes *dominatio*. Att fritt föra fram sina åsikter inför åhörare var ett tecken på en persons höga sociala ställning. Redan tidigare fanns det censur som skyddade mäktiga personers från kritik från personer av lägre social rang och således skyddade deras *dignitas* och Roms vilket de representerade. Att bryta den etikett som band folk att respektera sina, rent socio-ekonomiskt bättre, kunde få allvarliga konsekvenser, i synnerhet om detta var offentligt. Jag är övertygad att Velleius var tvungen att noga överväga det han skrev, då han inte var någon, i jämförelse med dem han skrev om, högt

uppsatt person. Verket var också dedikerat till hans *patronus*, en konsul, och kunde därför inte förringa dennes roll i samhällsapparaten.

Rutledge (2009 s. 27) fortsätter med att det var av yttersta vikt att eliten behandlade varandra och sågs offentligt som likvärdiga. Jag ser Velleius skrifter som tillhörandes den offentliga sfären, där de gamla reglerna var tvungna att upprätthållas. Detta kan knytas samman med det Arena skriver om de romerska frihetsidealen där maktindelning och *par potestas* är central. För att garantera denna måste det finnas respekt för varandra och båda måste upprätthålla varandras okränkbarhet inför folket. Tiberius och senatens samspel beskrivs på detta sätt. Rutledge (2009 s. 34) skriver att personer i höga positioner hade en större frihet att säga vad de ville utan straff. Det blir komplicerat när Lobur skriver att Velleius genuint känner beundran för Tiberius. Hans sätt att skriva är starkt färgad av de oskrivna och skrivna regler som gällde när man behandlade offentliga personer som representerade Rom, eller för den delen *är* Rom. Woodman (1977 s. 45) skriver att riket och härskaren börjar ses som ett. Om detta stämmer kan man dra slutsatsen att undergräva en *princeps* var att undergräva Rom. Att ifrågasätta en *princeps* var att ifrågasätta Rom. Man kan kritisera och försöka förändra systemet men bara inom systemets ramar. Men detta gör inte Velleius texter mindre intressanta. Det är när de gamla idealen, de fem grunderna för frihet Arena nämner, krockar med den nya verkligheten, det framväxande imperiet, som vi kan få bild av hur en samtida författare möter dessa krav. De måste säkerställa uråldriga traditioner samtidigt som republiken förvandlas till någon som varit främmande för förfäderna om man inte går ända tillbaks till monarkins dagar, men detta är en parallell Velleius aldrig skulle dra. Enligt Rutledge (2009 s. 61) var romarna själva i grunden ansvariga för de begränsningar som sattes på deras yttrandefrihet, det var inte bara härskaren som censurerade utan de censurerade till stor del sig själv. Detta anser jag blir relevant i förhållande till Velleius som varit både soldat och ämbetsman och i periferin av flera händelser han beskriver. Han kommer inte att beskriva händelserna på sådant sätt att hans egen uppoffring eller delaktighet blir meningslösa eller går emot *mos maiorum*.

En parafra av Vel. 56-131

Julius Caesar, efter att ha besekrat alla sina fiender, anländer till Rom och benådar dem som slagits mot honom. Detta visar sig var ett misstag. Julius Caesar ignorerar alla de järtecken gudarna gett honom och blir mördad. Efter hans död visar det sig att han adopterat Augustus, som skyndar sig till Rom och där tar han namnet Caesar trots att många anser att det kommer att ge honom många fiender. Han börjar föra förhandlingar med Antonius som beskrivs som en tyrann och motpol till den nya Caesar. Det blir strid och Antonius tvingas fly från den allt mer

populära och framgångsrike Augustus, men fortsätter att smida sina ränker. En pakt slöts vilket delade makten mellan Augustus, Antonius och Lepidus, en av Julius Caesars forna allierade. Antonius välkomnades till förhandlingsbordet då han hotade att ansluta sig till mördarna av Caesar som hade flera legioner under sitt förfogande.

Antonius och Lepidus inledde sedan proskriptioner, där det främsta offret var Cicero. Augustus protesterade med det var två mot en. Samtidigt som detta hände gick Caesarmördarna med Cassius och Brutus i spetsen på offensiven, men blir besegrades och begår självmord. Efter detta tar Sextus Pompeius, son till Gnaeus Pompeius Magnus, makten över Sicilien men välkomnas tillbaka in i republiken, tack vare sin flotta. Under tiden för att hålla disciplinen uppe bland sina soldater för Augustus flera krig mot andra länder och ser Pompeius flotta som ett allt större hot. Han beordrar Agrippa att bygga en egen flotta och attackera Pompeius innan han blir för mäktig. Pompeius besegras och mördas på Antonius order, efter att han flytt landet. Lepidus försvinner här ur historien. Han förlorar sin maktposition efter att han försökt ta hela äran av segern över Pompeius.

Antonius, som hade varit i Öst, bestämde sig, efter att ha blivit allt mer förälskad i Kleopatra., att grunda ett eget rike och förklarade krig mot sitt eget land. Kriget är över innan det startar då Antonius ledarskap är katastrofalt för hans armé och han besegras av Augustus, vars flotta är under Agrippas befäl, i sjöslaget Actium. Både Antonius och Kleopatra begår självmord. När Augustus anländer i ett segertåg till Rom inleds en ny guldålder, där lag och ordning återupprättas och republiken räddad. Han får namnet Augustus och blir bedd att ta diktatorsposten men vägrar upprepade gånger. Dock fortsätter det smidas ränker för att mörda Augustus och efter att hans förmodade arvinge och systerson Marcellus dör börjar detta bli en allt viktigare fråga.

Nu dyker Tiberius upp. Han visade sig redan från unga år vara en kapabel man, både politiskt och militärt. Han blir även testad av Augustus som uppenbarligen har upptäckt något speciellt i honom. Han stred med stor framgång i både Germanien och Thrakien. Trots hans upphöjning valde han att fjärma sig från makten, han ville inte stå i vägen för Augustus arvingar, hans barnbarn Gaius och Lucius. Hans val att resa till Rhodos väckte många känslor hos alla i Rom, men han skulle aldrig bli någon vanlig medborgare. Samma år drabbades nämligen Augustus hushåll av en katastrof, när det visade sig att hans dotter Julia, Tiberius fru, hade begått äktenskapsbrott och skickas i exil. Augustus och riket drabbas av ytterligare olyckor när Gaius och Lucius dör kort efter varandra.

Men ödet som stulit hoppet om ätten Caesars namn gav tillbaka staten dess beskyddare, nämligen Tiberius. Trots att Tiberius motsatte sig det delade Augustus makten med honom och han adopterade även honom. Detta möts av universell glädje hos befolkningen. Det klargörs också att Augustus göra adoptionen för statens skull.

Tiberius beger sig sedan på ett härtåg i Germanien, i vilket Velleius själv deltog. Detta beskrivs således i detalj och genom hela stycket beskrivs Tiberius som en skicklig strateg och omtyckt ledare. Han vinner mycket ära men kastar inte bort sina soldaters liv i onödan. Ett annat krig i Makedonien lamslår romarna av rädsla och även Augustus blir rädd, men Roms samlade styrkor mobiliseras och staten kräver av Augustus att Tiberius ska ta befälet. Kriget vinnas genom Tiberius strategiska genialitet. Samtidigt bannlyses Augustus tredje dotterson Agrippa Postumus. Orsaken nämns inte, men Velleius ställer honom inte i god dager. Efter dessa härtåg kommer nyheten om ett katastrofalt nederlag mot germanerna, där tre hela legioner massakrerats. Varus Quintilius får ta ansvaret då han var mer van vid ett stilla liv i lägret än det på slagfältet. Han lät sig även luras av germanerna och lyssnade inte på varningar. Tiberius, Roms ständige beskyddare, for till faderns sida och skickades till Germanien och återställde ordning.

Augustus blir sedan allt sämre, men när Tiberius anländer till hans sida blir han lugnad, men dör kort därefter. Den enda kampen som bröt ut efter Augustus död var den att senaten och folket ville att Tiberius skulle ta faderns plats men han ville själv leva ett liv som medborgare. Till slut lyckades de övertala honom inte genom att säga att det var en hederspost utan att han behövdes. Han vägrade ta makten nästan lika länge som flera andra kämpat för att den. Detta var tursamt eftersom soldater i Germanien gjorde myteri och ville skapa kaos och genom revolution tillsätta en ny ledare och forma en ny republik, men detta stoppades snabbt.

En ny guldålder, som liknar beskrivningen av Augustus styre, inleds under Tiberius. Pax Augusta har skapats och spridit sig över världen. Folket såg Tiberius som en ledstjärna och han är den förebild som folket behöver. Stora män samlar också stora män runt sig och Velleius nämner Sejanus Aelius (som ironiskt nog kommer att avrättas för att konspirerat mot Tiberius).

Avslutningsvis lovprisar Velleius Tiberius, men tar även upp olyckor som drabbat honom och frågar gudarna vad han gjort för att förtjäna detta. Han avslutar med en bön som önskar långt liv åt Tiberius och att han ska få kapabla efterträdare.

Del 2 – Analys

Analys av centrala begrepp

Det mångfacetterade *libertas* och det negativa *dominatio* och *licentia*

Det första sättet Velleius använder *libertas* på är frihet i betydelsen av att vara fri från att styras av främmande folk. Det verkar ha en teknisk betydelse i den mån att romarna kan inskränka andras *libertas* utan att det problematiseras. Exemplet är när folket i Mytilene förrådderomarna, men fick sin frihet tillbaka tack vare Pompeius (*quibus libertas... restituta est*; 18.3). Sämre gick det för Kreta, som bestraffades, av oklar anledning, genom att förlora den frihet de haft (*Creta Metelli ductu longissimae libertatis fine multata est*; 38.6). I ett annat kapitel säger en av Roms fiender att romarna är såsom vargar som härjar Italiens frihet (*defuturos raptores Italicae libertatis lupos*; 27.3).

I kapitel 40.2-3 nämns hur Pompeius återvänder till Rom och hur han inte riskerar att skada folkets frihet (*Cuius reditum favorabilem opinio fecerat; quippe plerique non sine exercitu venturum in urbem adfirmarunt et libertati publicae statuturum arbitrio suo modum*; 40.2). Trots allmän uppfattning att han skulle anlända med sin armé, valde han att trädgå in i staden utan den, som en vanlig medborgare. Exakt vilken sorts frihet som hotas här är oklart. Jag skulle tro att det är friheten från att styras av en tyrann, från *dominatio*, att anlända till Rom utan vapenstyrka är motsatsen till vad en tyrann skulle kunna tänkas göra. Värt att nämna här är även hur *libertas* inte används. Caesarmördarna Brutus och Cassius får inte titeln *liberatores*, något de ofta kallas av Cicero (*consules designati negabant se audere in senatum uenire; patriae liberatores urbe carebant ea cuius a ceruicibus iugum seruile deiecerant, quos tamen ipsi consules in contionibus et in omni sermone laudabant*; Phil. 1.6). I kapitel 62.3 skriver Velleius att de från början lovat att de, för republikens bästa, kunde leva i exil och att de inte skulle vara orsaken till ett inbördeskrig. Men när de lämnat Italien tog de utan statligt tillstånd kontroll över arméer och provinser med den förevändningen att de representerade republiken. De får sedan med senatens medgivande i efterhand makt över de provinser och arméer som de hade tagit kontrollen över på eget initiativ. Det är tydligt att Velleius vill visa att dessa män är usla då de bryter sina löften, allt för att kunna roffa åt sig mer makt, tydliga tecken på *licentia*. De påstår att de inte vill starta inbördeskrig men ändå tar de kommandot över arméer. De påstår sig också representera republiken, något som de uppenbart inte gör då de ockuperar provinser utan tillåtelse. Senaten visar sig sedan svag då de sanktionerar brotten. Velleius visar att den

republik med en stark senat ledd av visa män inte längre finns. Det är värt att notera att Cooley (2009 s. 112) skriver att Augustus brott mot lag och tradition också blev sanktionerade i efterhand, detta är dock inget Velleius nämner.

Velleius nämner hur Cannutius och Cicero, genom sina tal, motsätter sig Antonius och att de får betala med livet för yttrandefriheten (*utrique vindicta libertatis morte stetit*; 64.4) Han beskriver också hur två folktribuner tilltalar Julius Caesar på ett olämpligt sätt och missbrukar sin yttrandefrihet (*immodica et intempestiua libertate*; 68.4) när de anklagar honom att vilja bli kung. Woodman (1977 s. 160) skriver att dessa folktribuner ska ha utfärdad ett påbud där de anklagar Julius Caesar för att ha inskränkt deras yttrandefrihet. Som svar ska Julius Caesar ha talat i senaten och fräntagit dem deras poster. Huruvida deras påbud existerade är dock ifrågasatt och Woodman tror att Velleius text hänvisar till deras beteende överlag och inte en bestämd händelse. *Libertas* nämns för sista gången, när Velleius skriver att en döende man spådde att Antonius själv skulle dö. Denne mannen hade den yttersta friheten att säga vad han ville då han snart skulle dö (*nam Varro ad ludibrium moriturus Antonii digna illo ac vera de exitu eius magna cum libertate ominatus est*; 71.3).

I dessa tre exempel är det yttrandefrihet som behandlas. Det är något som Velleius tycker är mycket viktigt. Han ser Cicero som en av de mest eminenta männen i Roms historia som betalar med sitt liv när han nyttjar en av romarens viktigaste rättigheter. Men det är också tydligt att denna rättighet kommer med ett stort ansvar; man kan inte påstå vad som helst, och att smäda någon var inte accepterat, i synnerhet inte någon från en högre social rang (Rutledge 2009 s. 34). Rättigheten att säga vad man ville kom med ansvaret att inte säga en massa dumheter. Den döende mannens spådom visar hur rädda folket var för Antonius när endast de som inte hade något att förlora kunde sätta sig emot honom. Velleius ville visa på hur Antonius krossat *libertas* genom sitt *dominatio*.

Det är tydligt att *dominatio* har en klar negativ betydelse för Velleius. Det är inte heller förvånande att det knyts samman med Antonius som han ser som Augustus totala motsats. Dårskap och förtryck av folket symboliserar Antonius (*aperte deinde Antonii ac Dolabellae consulum ad nefandam dominationem erupit furor*; 60.4) (*torpebat oppressa dominatione Antonii civitas*; 61.1). En person som söker *dominatio* är tydligen inte bara en usling utan även sinnessjuk. Här försöker Antonius ta makten själv utan att det kan rättfärdigas. Han är själv det hot mot staten som kunde rättfärdiga en ensam ledare. Även Sulla (28.2) är en sådan person; *licentia* drev honom att söka *dominatio* och fortsätta använda makten som diktator efter att faran

var över. Varken Antonius eller Sulla har den dygd som skulle krävas av en sådan ledare, vilket skulle garantera att denne skulle lämna tillbaka makten när faran var över.

Trots att det är många som antyds vara drabbade av *licentia* används det bara två gånger under den tidsepok jag tittat närmre på, den förste som är drabbad är givetvis Antonius som drivs att föra krig mot sitt eget land (82.4), och den andra är Julia, Augustus dotter, vars *licentia* ledde henne till allehanda köttsliga synder (100.4). Värt att nämna är att av de sju gånger Velleius använder *dominatio* och *licentia* är de tre av gångerna knutna till Antonius.

Nedanstående tabell visar hur många gånger Velleius använder orden *dominatio* och *licentia*. Orden används av Velleius för att beskriva fiender till Julius Caesars, Augustus och, under tidigare epoker, republiken.

Protagonist	<i>dominatio</i>	<i>licentia</i>
Före Julius Caesar	0	2
Julius Caesar	1	0
Augustus	2	2
Tiberius	0	0

Ett mer tvetydig exempel av användningen av *dominatio* är beskrivningen av de män som anklagat Julius Caesar för att vilja bli kung. Julius Caesar straffar dem bara med den befogenhet en censor har. Han använder inte ens sin makt som diktator för att få dem landsförvisade. Men Velleius skriver att de var nära att drabbas av värre påföljder:

quatenus autem aliquid ex omissis peto, notetur immodica et intempestiva libertate usos adversus C. Caesarem Marullum Epidium Flavumque Caesetium tribunos plebis, dum arguunt in eo regni voluntatem, paene vim dominationis expertos (68.4).

Man kan tyda detta på flera sätt. Det kan vara så att Velleius inte tänker efter innan han använder ordet *dominatio*. Jag har svårt att tro det eftersom det är så tydligt negativt laddat och jag anser att Velleius måste ha tänkt efter noga innan han valde att använda det. Antyder Velleius att Julius Caesar skulle vara en tyrann och således kunna straffa dem med sin oinskränkta makt (*vim dominationis*)? Det tror jag knappast, då det även används i samband med Antonius. Julius Caesar var Augustus och Tiberius föregångare och kan inte ses vara en tyrann eftersom Augustus maktövertagande legitimeras genom att Julius Caesar format honom till sin efterträdare. Definitionen av en tyrann är någon som har *dominatio*. *Dominatio* är som jag

förstår det inget du har men kan välja att inte använda. Många män i Roms historia har fått stor makt såsom diktator, Julius Caesar är bara den senaste i en lång rad, men de har varit män av hög moralisk fiber och följt *mos maiorum*, med vissa undantag som Sulla. Ingen som gör det riskerar att bli en tyrann. Anledningen till att tribunerna nästan får erfara denna makt är för att de anklagar honom för att vilja bli kung, hade de haft rätt hade de utan tvekan straffats hårt och utanför lagens ramar. Tribunernas åsikter visar sig vara dumheter och deras argument blir meningslösa, då de bara kan övertyga folket att Julius Caesar är en tyrann, genom att övertyga Julius Caesar själv att han faktiskt är det och sedan dö i processen. Julius Caesar har ingen vilja att bli kung då han inte använder den makt folktribunerna påstår att han skulle ha eller söka för att straffa dem. Julius Caesar visar att han är en person som aldrig skulle söka sådan oinskränkt makt då han inte ens straffar dem utifrån det mandat han faktiskt har. Detta visar att Julius Caesar har den dygd och självbehärskning som krävs av en ledare. Rädslan som Arena beskrev, nämligen att en diktator skulle ignorera *mos maiorum* och drabbas av *licentia*, var inte applicerbart på Julius Caesar.

Libertas och securitas

Efter Augustus seger i inbördeskriget återbördar han säkerheten tillbaka till det romerska folket (*Rediit ... securitas hominibus*; 89.4) och när han adopterar Tiberius garanterar denne att säkerheten ska bestå för alltid och folket sträckte sina händer mot skyn i den vetskapen (*spemque conceptam perpetuae securitatis aeternitatisque*; 103.4) Augustus och Tiberius visar också visdom när de utser män som kan garantera säkerhet. Lucius Piso, som representerar Augustus, krossar ett uppror och bevisar sig vara en bevarare av stadens säkerhet. (*lenissimum securitatis urbanae custodem*; 98.1). Lucius Piso krigade även mot Thrakien och när han vann återställde han säkerhet till Asien och fred till Makedonien (*eiusque patratiōne Asiae securitatem, Macedoniae pacem reddidit*; 98.2). En annan representant är Sejanus, en av Tiberius närmsta män, och dennes förtroende för honom gör att senaten och folket är redo att kalla på honom för att garantera deras säkerhet (*id in tutelam securitatis suae libenter advocet*; 128.4). *Securitas* betyder här frihet från rädsla och fara, och då Augustus och Tiberius ses träda till makten efter stora katastrofer i Roms historia visas de ha förmågan att garantera folkets säkerhet. De har även en annan avgörande förmåga för en *princeps*, nämligen att utse representanter som kan upprätthålla den, män som kan representera dem och sprida fred och säkerhet i deras namn.

Konceptet *libertas* förändras under tidens gång och en förändring verkar ha skett under inbördeskriget. Lagen garanterar inte längre frihet utan det gör de styrande männens

individuella moraliska karaktär. Sålunda kan frihet, utan stöd av lagar (de gamla lagarna som upprätthöll maktindelning och rätt att överklaga straff, *provocatio*), upprätthållas genom visa ledare. Individerna träder fram och lagarna förlorar sin mening (Arena 2009 s. 262-3, 276-6). Augustus påstår att han har befriat Rom från de fås förtryck och från godtyckligt förtryck, det som slavar lever under (*per quem rem publicam a dominatione factionis oppressam in libertatem vindicavi*; Res Gestae 1.1). Mellan 70-52 f. Kr knöts *libertas* allt mer samman med frihet från kontroll av främmande makter. För att säkra detta krävdes vapenmakt. Då Rom dominerade den kända världen var det viktigt att provinserna var under dess kontroll. *Libertas* knöts samman med Victoria, den romerska gudinnan som personifierade segern (Arena 2009 s. 75-7). Galinsky (1996 s. 54-5) är av liknande åsikt när han skriver att efter hundra år av inbördeskrig, ville befolkningen leva i fred fria från de käbblande politiska parterna orsakat landet. Precis som Arena anser Galinsky att synen på *libertas* förändrades. Allt för mycket *libertas* hade lett till *licentia*. Därför började man istället tala om *securitas*, friheten från godtyckligt förtryck. Den stora massan av romerska medborgare som hade varit uteslutna från större delaktighet i politiska beslut, förlorade stort under republikens sista år. De hade inte längre något skydd mot det ekonomiska, politiska och sociala förtryck som följde i bakvattnet på de politiska oroligheterna. De var glada att återvända till fredliga förhållande. Att det var en monark som säkrade freden, stod de likgiltiga inför. Augustus blev en förkämpe för majoriteten. Velleius använder inte *securitas* innan kapitel 89 eller *libertas* efter kapitel 71. Huruvida det är en tillfällighet att *libertas* inte nämns efter det att *securitas* börjar användas, kan man inte veta. Men om *libertas*, i betydelsen yttrandefrihet, var ett nödvändigt ord när man skrev om Cicero och ett ord många säkert förväntade sig, kan man tänka sig att *securitas* hade samma självklara roll när man skrev om Tiberius och Augustus. Det kan vara så att under Velleius samtid nämner man inte *libertas* antingen för att det inte behövs då Tiberius är den perfekta härskaren och ingen behöver kritisera honom eller för att Tiberius har kringkurit denna frihet så mycket att Velleius inte vill eller vågar nämna det.

Nedanstående tabell visar hur många gånger Velleius använder orden *libertas* och *securitas*.

Protagonist	<i>libertas</i>	<i>securitas</i>
Före Julius Caesar	4	0
Julius Caesar	1	0
Augustus	2	4
Tiberius	0	2

I ovanstående tabell kan man se att *securitas* är ett ord som förknippas med framför allt Augustus. Galinsky (1996 s. 363) skriver att ingen tidsepok är immun mot förändring: det finns alltid en samverkan mellan traditioner och nyskapande, men den augusteiska eran är speciell på grund av två saker. Det gamla och det nya möts med extraordinär intensitet. Denna epok blev en bindande länk mellan republik och principat. Både bundenheten till traditioner och brytandet med dem kan ses i alla aspekter av augusteisk kultur. Den andra är den politiska stabilitet som utmärker tiden. Enligt Galinsky (1996 s. 364) var det augusteiska styret var ett experiment i pragmatism och att ändra sina traditioner för att möta nya utmaningar. Augustus var inte beredd att släppa ifrån sig makten, samtidigt ville han inte styra olagligt och fortsätta triumviratets massakrer. Det var det inte ett alternativ att låta principatet återgå till det gamla systemet. Utmaningen, som kändes av alla inblandade parter, var hur Augustus skulle inkorporeras i systemet. Jag anser att Velleius är en av dem som tar sig an denna utmaning och han visar att Augustus bringar *securitas* till Rom utan att bryta med *mos maiorum*. Augustus är också en garant för framtida politisk stabilitet något som Velleius och hans *patronus*, såsom ämbetsmän, tyckte var mycket viktigt. Att poängtera att ledarna har förmågan att utse bra män som deras representanter ger även viss legitimitet till de som erhållit höga poster under deras styre.

Det finns även de som känner för mycket *securitas*. En ung german, Arminius, förråder en romersk general som vaggat in sig i tron att hans uppdrag i Germanien var som administratör och inte militär. Arminius insåg att det var enkelt att besegra den som inte fruktar något och att den vanligaste början på alla katastrofer var en känsla av att vara säker (*frequentissimum initium esse calamitatis securitatem*; 118.2). Generalens övermod blir dock en chans för Tiberius att lösa situationen såsom *perpetuus patronus Romani imperii* (120.1).

Analys av Augustus och Tiberius växande makt

Augustus kommer till makten

Caesaris deinde testamentum apertum est, quo C. Octavium, nepotem sororis suae Iuliae, adoptabat; de cuius origine, etiamsi praevenit et, pauca dicenda sunt. Fuit C. Octavius pater ut non patricia ita admodum speciosa equestri genitus familia, gravis, sanctus, innocens, dives. Hic praetor inter nobilissimos viros creatus primo loco, cum ei dignatio Iulia genitam Atiam conciliasset uxorem, ex eo honore sortitus Macedoniam appellatusque in ea imperator, decedens ad petitionem consulatus obiit praetextato relicto filio. Quem C. Caesar, maior eius avunculus, educatum apud Philippum vitricum dilexit ut suum, natumque annos XVIII Hispaniensis militiae adsecutum se postea comitem habuit, numquam aut alio usum hospitio quam suo aut alio vectum vehiculo, pontificatusque sacerdotio puerum

honoravit; et patris bellis civilibus ad erudiendam liberalibus disciplinis singularis indolem iuvenis Apolloniam eum in studia miserat, mox belli Getici ac deinde Parthici habiturus commilitonem. Cui ut est nuntiatum de caede avunculi, cum protinus ex vicinis legionibus centuriones suam suorumque militum operam ei pollicerentur neque eam spernendam Salvidienus et Agrippa dicerent, ille festinans pervenire in urbem omnem ordinem ac rationem et necis et testamenti Brundusii comperit. 6 Cui adventanti Romam inmanis amicorum occurrit frequentia, et cum intraret urbem, solis orbis super caput eius curvatus aequaliter circumdatusque versicolor arcus, velut coronam tanti mox viri capiti imponens, conspectus est (59).

Det är tydligt att Augustus ses vara Julius Caesars efterträdare. Augustus har en klanderfri uppfostran. Hans far var karaktärsfast, ärlig och rättskaffens, något som han förde vidare till sin son. Inga av dessa drag är god grogrund för *licentia*. Han var sedan vid Julius Caesars sida, av vilken han lärde sig krigskonst och denne planerade att i framtiden ytterligare forma Augustus som en ledare. Det är självklart att Caesar ser en värdig efterträdare i Augustus som fått en ledares lämpliga karaktärsdrag av sin far vilka tillåter honom att ta till sig Caesars kunskaper. Augustus karaktärsdrag och utbildning blir avgörande när Caesar mördas. Augustus agerar inte respektlöst eller förhastat, något man kanske kunde förvänta sig av andra unga 19-årig män. Efter Caesars död vill inte Augustus att legionerna ska ansluta sig till honom när han red mot Rom, då det skulle ses som om han invaderade Rom om han anlände med soldater till staden. Velleius vill dock visa att soldaterna är redo att följa honom utan tvekan för att de är säkra på han skulle leda dem till seger som Julius Caesar gjort förr. Han visar sig även visare än andra hjältar såsom Agrippa, när han vägrar, trots deras inrådan, att göra detta. Velleius får det att framstå som att Augustus skyndar mot Rom i affekt över sin mentors död och inte för att säkra sin maktställning. Hade han sökt *dominatio* hade han betett sig helt annorlunda och detta ställs på sin spets när anländer till Rom. När han anländer med solen i ryggen ser det ut som hans huvud krönts av en krona. Det är tydligt att Velleius vill visa att andra krafter, Ödet, har ett finger med i spelet.

Augustus kamp mot Antonius

Non placebat Atiae matri Philippoque vitrico adiri nomen invidiosae fortunae Caesaris, sed adserebant salutaria rei publicae terrarumque orbis fata conditorem conservatoremque Romani nominis. Sprevit itaque caelestis animus humana consilia et cum periculo potius summa quam tuto humilia proposuit sequi, maluitque avunculo et Caesari de se quam vitrico credere, dictitans nefas esse, quo nomine Caesari dignus esset visus, semet ipsum sibi videri indignum. Hunc protinus Antonius consul superbe excipit

(neque is erat contemptus sed metus) vixque admissio in Pompeianos hortos loquendi secum tempus dedit, mox etiam velut insidiis eius petitus scelestis insimulare coepit, in quo turpiter deprehensa eius vanitas est. Aperte deinde Antonii ac Dolabellae consulum ad nefandam dominationem erupit furor. HS septiens miliens, depositum a C. Caesare ad aedem Opis, occupatum ab Antonio; actorum eiusdem insertis falsis immunitatibus civitatibusque corrupti commentarii atque omnia pretio temperata, vendente rem publicam consule. Idem provinciam D. Bruto designato consuli decretam Galliam occupare statuit, Dolabella transmarinas decrevit sibi; interque naturaliter dissimillimos ac diversa volentes crescebat odium, eoque C. Caesar iuvenis cotidianis Antonii petebatur insidiis.

Torpebat oppressa dominatione Antonii civitas. Indignatio et dolor omnibus, vis ad resistendum nulli aderat, cum C. Caesar XVIII annum egressus, mira ausus ac summa consecutus privato consilio maiorem senatu pro re publica animum habuit primumque a Calatia, mox a Casilino veteranos excivit paternos; quorum exemplum secuti alii brevi in formam iusti coiere exercitus. Mox cum Antonius occurrisset exercitui quem ex transmarinis provinciis Brundisium venire iusserat, legio Martia et quarta, cognita et senatus voluntate et tanti iuvenis indole sublatis signis ad Caesarem se contulerunt. (60-61.1-2)

Här blir det ännu tydligare att Augustus är inte bara Julius Caesars världslige efterträdare utan att han är utsedd av gudarna med Julius Caesar som ombud, då hans gudomliga själ ignorerade världsliga råd. Han är Roms andra beskyddare som inte tvekar att utsätta sig för fara för rikets bästa. Här introduceras även hans ärkefiende och totala motsats, Antonius. Denna man har mage att anklaga Augustus för att smida ränker när det är tydligt i kapitel 59 att det inte fanns några sådana planer. Han anlände till Rom utan beskydd av soldater och utan tankar på en eventuell maktkamp. Antonius ses även förskingra pengar som skulle gå till att förbättra staden, pengar Augustus skänkt. Han säljer medborgarskap, och eftersom medborgarskap var det finaste man kunde ha var det som att öppna upp Rom för farliga utländska influenser. Antonius blir Augustus totala motpol, en representant för *licentia*, och får som uppgift att ytterliga förstärka Augustus karaktärsdrag och bilden av honom som en mönsterledare. Augustus visas som den som räddar riket undan tyrannen. Antonius är ute efter oinskränkt makt, *dominatio*. Augustus ensam har styrkan, men han kallar inte på sina soldater innan Antonius förtryck omfattar alla och det inte finns några andra alternativ. Senaten har inte styrkan, Augustus visar själv mer anda än dem. Hans vapenskrammel är inte ett försök att ta makten utan det naturliga svaret på Antonius övergrepp, i synnerhet när andra maktbegränsande institutioner, senaten, inte längre fungerar.

Augustus och Tiberius maktövertagande i jämförelse

Caesar autem reversus in Italiam atque urbem quo concursu, quo favore omnium hominum, aetatium, ordinum exceptus sit, quae magnificentia triumphorum eius, quae fuerit munerum, ne in operis quidem iusti materia, nedum huius tam recisi digne exprimi potest. Nihil deinde optare a diis homines, nihil dii hominibus praestare possunt, nihil voto concipi, nihil felicitate consummari quod non Augustus post reditum in urbem rei publicae populoque Romano terrarumque orbi repraesentaverit. Finita vicesimo anno bella civilia, sepulta externa, revocata pax, sopitus ubique armorum furor, restituta vis legibus, iudiciis auctoritas, senatui maiestas, imperium magistratuum ad pristinum redactum modum, tantummodo octo praetoribus adlecti duo. Prisca illa et antiqua rei publicae forma revocata. Rediit cultus agris, sacris honos, securitas hominibus, certa cuique rerum suarum possessio; leges emendatae utiliter, latae salubriter; senatus sine asperitate nec sine severitate lectu; principes viri triumphisque et amplissimis honoribus functi hortatu principis ad ornandam urbem inlecti sunt. Consulatus tantummodo usque ad undecimum quem continuaret Caesar cum saepe obnitens repugnasset impetrare potuit nam dictaturam quam pertinaciter ei deferebat populus, tam constanter repulit. Bella sub imperatore gesta pacatusque victoriis terrarum orbis et tot extra Italiam domique opera omne aevi sui spatium impensurum in id solum opus scriptorem fatigent; nos memores professionis universam imaginem principatus eius oculis animisque subiecimus (89).

Horum XVI annorum opera quis cum inhaereant oculis animisque omnium, in partibus eloquatur? Sacravit parentem suum Caesar non imperio sed religione, non appellavit eum, sed fecit deum. Revocata in forum fides; summotae foro seditio, ambitio campo, discordia curia, sepultaeque ac situ obsitae iustitia, aequitas, industria civitati redditae; accessit magistratibus auctoritas, senatui maiestas, iudiciis gravitas; compressa theatralis seditio, recte faciendi omnibus aut incussa voluntas aut imposita necessitas: honorantur recta, prava puniuntur; suspicit potentem humilis non timet, antecedit non contemnit humiliorem potens. Quando annona moderatior? quando pax laetior? Diffusa in orientis occidentisque tractus et quicquid meridiano aut septentrione finitur pax augusta per omnes terrarum orbis angulos a latrociniorum metu servat immunes. Fortuita non civium tantummodo sed urbium damna principis munificentia vindicat: Restitutae urbes Asiae, vindicatae ab iniuriis magistratuum provinciae; honor dignis paratissimus, poena in malos sera sed aliqua. Superatur aequitate gratia, ambitio virtute: nam facere recte civis suos princeps optimus faciendo docet, cumque sit imperio maximus, exemplo maior est (126).

Att en ledare skulle ha oinskränkt makt visas här fortfarande vara främmande för romarna. Velleius visar Augustus som en ödmjuk man som accepterar att reglerna bryts för Roms bästa,

men som vägrar diktatorsposten då den inte längre behövs. Han reducerar ämbetsmännens makt till den de ursprungligen hade och garanterar *par potestas*, de är nu likställda varandra och honom själv vad gäller *potestas*, men Augustus har, enligt *Res Gestae*, mer *auctoritas* än sina kollegor (*post id tempus auctoritate omnibus praestiti, potestatis autem nihilo amplius habui quam ceteri*; 34.3). Augustus är fortfarande den mäktigaste men hans dygd garanterar att den endast används för Roms bästa. Enligt Bloomer (2011 s. 93-4) måste den första kejsrerliga generationen göra upp med sitt politiska förflutna, genom att skapa en ny verklighet runt den växande kejsarmakten. Historikerna under principatet kunde inte prisa republiken. Han skriver att Velleius anser att Augustus och Tiberius kurerar det som förött Rom, nämligen den avund och maktkamp, resultat av *licentia*, som republikens ledare symboliserade. Antonius är, enligt mig, den främste representanten för detta.

Kapitel 89 och 126 är intressanta att analysera tillsammans, då de behandlar samma fenomen. De beskriver hur en ny *princeps* träder till makten, och de följer samma mönster. Både Augustus och Tiberius beskrivs återställa riket, ge tillbaka domstolarna sin makt; allt är frid och fröjd för rik som fattig och Velleius skriver att det inte finns plats eller ens möjlighet att beskriva allt i detalj. Men det finns avgörande skillnader mellan Augustus och Tiberius. Augustus reducerade magistraternas makt till dess traditionella befogenheter (*imperium magistratum ad pristinum redactum modum*; 89.3). Maktgalna ämbetsmän såsom Antonius var en av dem som, enligt Velleius varit huvudansvarig för inbördeskrigets hemskheter. Detta skulle nu inte kunna ske när de var under hans kontroll. Ämbetsmännen har återfått sin auktoritet (*accessit magistratibus auctoritas*; 126.2) vilket antyder att han anser att Augustus reducerade den alltför mycket eller att Augustus själv hade samlat allt för mycket makt i egna händer, samtidigt gör han klart att allt Augustus gjorde var för Roms bästa. Tiberius är redo att fränsäga sig makt men det handlar inte om fullständig *par potestas* mellan honom och ämbetsmännen. Tiberius, likt Augustus kan hantera makt utan att den riskeras att missbrukas. Velleius skriver att en tid inleds då de svaga inte behövde frukta de mäktiga och detta visar att Tiberius är, om inte en man av folket, så en man för folket. Att han kväste upplopp i teatern kan ses som trivialt i jämförelse med andra stordåd, men det var en händelse man kan förmoda att många påverkades och oroades av och som samtida läsare mindes. Augustus beskrivs inte lösa några specifika samtida problem, men då hans maktövertagande var för nästan 60 år sedan fanns det ingen mening att nämna dessa, då det knappt kan ha funnits någon som mindes dem. En intressant jämförelse är att Velleius nämner att priset på spannmål nu är rimligt, när Augustus 60 år tidigare gjorde så att bönderna åter kunde bruka jorden efter år av inbördeskrig. Även detta kan verka trivialt i

jämförelse, men med tanke på att risken för svält har varit en ständig oro är det inte konstigt att det nämns. Om priset på spannmål är rimligt så kan man rimligen förvänta sig att folket fick nog med mat, i synnerhet då spannmål är basföda. Precis som att kväsa upploppen i teatern är Tiberius insats för att se till att mat tillgängligt till rimligt pris ett sätt att hindra social oro.

Senaten hade varit en av institutionerna som garanterade att de styrande inte skulle missbruka sin makt, men ändå är det viktigt för Velleius att nämna att senaten återfår sin *maiestas*. Enligt Schmitzer (2011 s. 190-1) så var senaten som styrande institution något som hörde historien till och därför använder inte Velleius ordet *auctoritas* när han nämnde denne utan *maiestas*. Det var en institution med nästan religiösa övertoner men utan politisk makt. *Maiestas* har sin grund i ordet *maior*, som betyder större, både rent fysiskt, men även upphöjd eller förhärligad. *Maiestas* används för att beskriva en guds storslagenhet eller en ämbetspost, en persons eller institutions ståtlighet eller majestät. Men det används sällan som ett direkt uttryck för makt. *Auctoritas* används däremot för att uttrycka en persons eller institutions makt och auktoritet samt rätten och ansvaret att agera (*OLD*).

Velleius nämner förvisso att Pompeius väpnade sig med senatens *auctoritas* (49.2) men då Julius Caesar väpnade sig med soldater och vann denna maktkamp, anser jag att detta snarare är ett tecken på senatens svaghet. Även om det fortfarande var en institution att räkna med rådde deras *auctoritas* ändå inte på Julius Caesar. I kapitel 68.2-3 kan inte senatens *auctoritas* hindra en korrumpad skurk vid namn Marcus Caelius att bedriva sina affärer. För att hitta stycken där senaten agerar och fattar viktiga beslut och otvivelaktigt ses ha *auctoritas* får vi gå tillbaka till kapitel 15.4 och 20.3, vilka beskriver händelser från runt 90 f. Kr. Tiberius beskrivs ha *maiestas* men detta ord används bara för att beskriva honom innan han fått makten. Han hade en sådan *maiestas* att han som vanlig medborgare sågs vara värd mer respekt än män med titlar och efter Augustus död var hans *maiestas* så påtaglig att det inte blev några upplopp eller maktkamper. Dock står det inte uttryckligen att han har *auctoritas* efter att han blivit *princeps*.

Augustus styre

Sepultis, ut praediximus, bellis civilibus coalescentibusque rei publicae membris, et coram aliero quae tam longa armorum series laceraverat. Dalmatia, XX et CC annos rebellis, ad certam confessionem parata est imperii; Alpes feris incultisque nationibus celebres perdomitae; Hispaniae nunc ipsius praesentia, nunc Agrippae, quem usque in tertium consulatum et mox collegium tribuniciae potestatis amicitia principis evexerat, multo varioque Marte pacatae. In quas provincias cum initio Scipione et Sempronio Longo consulibus, primo anno secundi belli Punici abhinc annos CCL,

Romani exercitus missi essent duce Cn. Scipione, Africani patruo, per annos CC in his multo mutuoque ita certatum est sanguine ut amissis populi Romani imperatoribus exercitibusque saepe contumelia, etiam nonnumquam periculum Romano inferretur imperio. Illae enim provinciae Scipiones consumpserunt; illae contumelioso XV annorum bello sub duce Viriatho maiores nostros exercuerunt; illae terrore Numantini belli populum Romanum concusserunt; in illis turpe Q. Pompei foedus turpiusque Mancini senatus cum ignominia dediti imperatoris rescidit; illa tot consulares, tot praetorios absumpsit duces, patrumque aetate in tantum Sertorium armis extulit, ut per quinquennium diiudicari non potuerit, Hispanis Romanisne in armis plus esset roboris et uter populus alteri pariturus foret. Has igitur provincias tam diffusas, tam frequentis, tam feras ad eam pacem abhinc annos ferme L perduxit Caesar Augustus ut, quae maximis bellis numquam vacaverant, eae sub C. Antistio ac deinde P. Silio legato ceterisque postea etiam latrociniis vacarent.

Dum pacatur occidens, ab oriente ac rege Parthorum signa Romana, quae Crasso presso Orodes, quae Antonio pulso filius eius Phraates ceperant, Augusto remissa sunt (Quod cognomen illi iure Planci sententia consensus universi senatus populi Romani indidit). Erant tamen qui hunc felicissimum statum odissent: quippe L. Murena et Fannius Caepio, diversis moribus (nam Murena sine hoc facinore potuit videri bonus, Caepio et ante hoc erat pessimus), cum iniissent occidendi Caesaris consilia, oppressi auctoritate publica, quod vi facere voluerant, iure passi sunt. Neque multo post Rufus Egnatius, per omnia gladiatori quam senatori propior, collecto in aedilitate favore populi, quem extinguendis privata familia incendiis in dies auxerat, in tantum quidem ut ei praeturam continuaret, mox etiam consulatum petere ausus, cum esset omni flagitiorum scelerumque conscientia mersus nec melior illi res familiaris quam mens foret, adgregatis simillimis sibi interimere Caesarem statuit, ut quo salvo salvus esse non poterat, eo sublato moreretur. Quippe ita se mores habent ut publica quisque ruina malit occidere quam sua proteri et idem passurus minus conspici. Neque hic prioribus in occultando felicior fuit, abditusque carcere cum consciis facinoris mortem dignissimam vita sua obiit (90-91).

Augustus löser inte bara de samtida problemen, genom att vinna kriget läker han rikets sargade kropp och samlar det, utan utkräver upprättelse för brott begångna mot Rom långt innan han själv föddes. Genom att skriva att han läker republiken sargade lämmar vill Velleius visa att Augustus löfte om att återupprätta republiken infriats. Han blir Roms rättfärdiga rättskipare och återställer inte bara det nutida Roms storhet utan suddar även ut det forna Roms skamfläckar. Han är en så skicklig härförare att i länder länge krigshärjade finns det nu inte så mycket som en rövare. De som vill störta Augustus beskrivs som på gränsen till sinnessjuka eller åtminstone irrationella (*quippe ita se mores habent, ut publica quisque ruina malit occidere quam sua*

proteri; 91.4), och sådana personer behöver man inte lyssna på då allt de säger är baserat på antingen deras fantasier eller känsloutbrott och inte fakta. De ser hellre att hela Rom förgås, genom att mörda Augustus, än att leva i en värld som alla andra anser aldrig varit bättre. Att Velleius anser att ledaren och Rom är synonyma med varandra börjar bli tydligt här. Att försöka störta Augustus är inte bara ett försök att byta ut den som bestämmer utan ett försök att störta hela Rom i fördärvet. Dessa män blir en motsats till majoriteten som uppenbarligen stödjer Augustus och Rom. De blir en anomali, inte bara för att de är en liten bråkdel av befolkningen utan för att de uppenbarligen är galna.

Tiberius framtida ledarroll legitimeras medan Augustus fortfarande lever

Sed fortuna, quae subduxerat spem magni nominis, iam tum rei publicae sua praesidia reddiderat: quippe ante utriusque horum obitum patre tuo P. Vinicio consule Ti. Nero reversus Rhodo incredibili laetitia patriam repleverat. Non est diu cunctatus Caesar Augustus; neque enim quaerendus erat quem legeret sed legendus qui eminebat. Itaque quod post Lucii mortem adhuc Gaio vivo facere voluerat eoque vehementer repugnante Nerone erat inhibitus, post utriusque adolescentium obitum facere perseveravit, ut et tribuniciae potestatis consortionem Neroni constitueret (multum quidem eo cum domitum in senatu recusante) et Aelio Cato Gaio Sentio consulibus VI Kal. Iulias, post urbem conditam annis DCCLV, abhinc annos XXVI, adoptaret. Laetitiam illius diei concursumque civitatis et vota paene inserentium caelo manus spemque conceptam perpetuae securitatis aeternitatisque Romani imperii vix in illo iusto opere abunde persequi poterimus, nedum hic implere. Temptemus id unum dixisse quam ille omnibus faustus fuerit: Tum refulsit certa spes liberorum parentibus, viris matrimoniorum, dominis patrimonii, omnibus hominibus salutis, quietis, pacis, tranquillitatis, adeo ut nec plus sperari potuerit nec spei responderi felicius (103).

Velleius tar här upp successionsordningen. Det är tydligt att Augustus ämnade att en av hans adoptivsooner skulle bli den nye ledaren. För att lösa detta problem skriver Velleius att det var Tiberius själv som var tveksam till att Augustus skulle göra honom till arvinge. Han var såldes inte så mycket utsedd av Augustus som en aktör som var mästare över sitt eget öde, för att han var ödesbestämd att bli härskare framgår klart. Det är ödet som återbördar riket sin beskyddare. Tiberius framställs också som storsint och ödmjuk, hans självbehärskning blir central, då han inte som så många andra aktivt söker makt, precis som Augustus innan honom. Woodman (1977 s. 130) skriver att Tiberius fick återvända innan Gaius (Augustus arvinge) dog, men Velleius nämner inte de exakta omständigheterna runt hans hemkomst, men antyder att det var Augustus

som bad honom. Velleius får det att framstå som att Tiberius inte vill dra uppmärksamheten från Gaius och hota hans framtida ledarroll, samtidigt som Augustus redan planerar att ersätta Gaius. Velleius får det också att framstå att Tiberius hemkomst och adoption direkt följer varandra, vilket Woodman (1977 s. 130) påpekar att de inte gör.

Som Roms nya beskyddare måste Tiberius visas vara aktiv. Roms beskyddare behöver inte sitta i Rom och sänds således iväg. Här tar Tiberius över Augustus roll. Att notera är att det inte är Augustus som skickar iväg Tiberius utan riket som helhet (*non diu vindicem custodemque imperii sui morata in urbe patria protinus in Germaniam misit*; 104.2). En röd tråd genom texten är att de ledare som Julius Caesar, Augustus och Tiberius behövs och de måste vara, bortom all tvekan, värdiga ledarposten långt innan de får den. Det verkar inte finnas en tanke att man kan växa i rollen eller att blodsband gör en automatiskt berättigad.

Den fara, vilken Arena (2009 s. 198-9) nämner, som den forna romare var så bekymrad över, var att om bara en person får styra kommer det inte finnas några med erfarenhet av det när envåldshärskaren slutligen dör. Velleius tar sig an detta problem genom att visa att storslagna ledare som Julius Caesar och Augustus kan föra vidare sin skicklighet och styrka till sina efterträdare, och framförallt har de förmågan att välja en värdig efterträdare. Tiberius är, enligt Velleius, ett utmärkt exempel på detta som i praktiken utses till arvinge innan Augustus andra son dött. Sättet på vilket Velleius skriver detta ger mig intrycket att deras dödsfall var ödesbestämda. Detta gör att ledare inte längre behöver utses på det gamla sättet utan den nuvarande ledarens skicklighet och dygd är en garant för att den man han utser till sin efterträdare kommer att bli ännu bättre. Tiberius är inte bara Augustus efterträdare utan även Julius Caesars. Men det är inte bara de två föregående ledarnas färdigheter och personlighet han ackumulerat.

Gowing (2007 s. 412) skriver att Velleius beskrev många män i dåtiden på sådant sätt att de passar in i hur han vill att Tiberius ska framträda. När Velleius jämför Tiberius med de storslagna männen från Roms historia framträder denne inte som en kejsare, såsom senare författare uppfattade det, utan en exceptionell ledare, någon som förkroppsligar alla de dygder forna hjältar haft. Det var viktigt att dessa räknades upp och grunden i den romerska synen på etik och moral var att döma en man och hans dåd utifrån forna mäns handlingar och händelser. Gowing (2007 s. 415-7) nämner Scipio Aemilianus, mannen som ödelade Kartago, som delade både *virtus* och *fortuna* med Augustus och Tiberius. Scipio var även *eminentissimus*, ett ord

som bara Velleius använder för två andra män, Tiberius Gracchus³ och Tiberius själv. Intressant att notera är att Velleius är mycket kritisk till Tiberius Gracchus son, folktribunen Tiberius Gracchus, som försökte genomföra landreformer runt 130 f.Kr. Velleius beskriver honom som i övrigt klipsk och hederlig men att han försatte hela republiken i fara (2.1). Men i denna kris dyker Publius Scipio Nasica upp. Även om han var släkt med Tiberius satte han republiken främst, en vanlig beskrivning i Velleius text vi känner igen sedan tidigare, och ledde en grupp adelsmän, riddare och plebejer som enligt Velleius ännu ej var drabbade av Tiberius dåliga inflytande (*intacta perniciosis consiliis plebs*; 3.2) till Capitolium. Där blev Tiberius ihjälslagen med en bit av en bänk (3.2). Detta stycke är intressant av två skäl. Det första är att adeln står i centrum när Velleius skriver om *libertas* och *securitas*. Att plebejerna ska ha någon talan i hur riket styr verkar enligt Velleius vara en dålig idé och detta är kanske en av anledningarna till att han inte problematiserar att de förlorat sin röst, samtidigt som han visar att adeln fortfarande har inflytande genom senaten. Den andra är att Velleius ser denna händelse som början på inbördes strider i Rom, något som Augustus stoppar hundra år senare. Andra män som nämns är Pompeius Magnus, som också hade mycket gemensamt med Tiberius: de hade *magnitudo* (Augustus är den ende andra som hade detta); Pompeius hade även *prudentia*, något som Velleius nästan bara använder för att beskriva Tiberius. Pompeius får 67 f.Kr. en maktposition som har drag av envælde. Velleius beskriver nackdelarna med detta styre, men nämner att det kan fungera om det är rätt man. Pompeius är inte rätt man då han anser sig vara bättre än gemene medborgaren, något som är främmande för Tiberius. Pompeius tar makten utan att tveka, medan Tiberius tvekar länge för att acceptera makten som Roms folk ber honom att ta. Enligt Gowing är det inte det perfekta styret Velleius beskriver utan det är den styrande som perfekt. Detta är en effekt av att han skriver om samtida händelser och måste sålunda ha Tiberius i åtanke. Tursamt nog får Tiberius flera chanser att visa sin förmåga och visa att Velleius har rätt.

Rumpit interdum, modo moratur proposita hominum fortuna. Praeparaverat iam hiberna Caesar ad Danubium, admotoque exercitu non plus quam quinque dierum iter a primis hostium, Saturninum admoveri placuerat: paene aequali divisae intervallo ab hoste, intra paucos dies in praedicto loco cum Caesare se iuncturae erant, cum universa Pannonia, insolens longae pacis bonis et adulta viribus, Delmatia omnibusque tractus eius gentibus in societatem adductis consilii, arma corripuit. Tum necessaria gloriosis praeposita, neque tutum visum abdito in interiora exercitu vacuum tam vicino hosti relinquere Italiam. Gentium nationumque, quae rebellaverant, omnis numerus amplius DCCC explebat: CC fere peditum colligebantur armis

³ Fader till Tiberius och Gaius Gracchus, ofta kallade bröderna Gracchus

habilia, equitum VIII. Cuius immensae multitudinis, parentis acerrimis ac peritissimis ducibus, pars petere Italiam decreverat iunctam sibi Nauporti ac Tergestis confinio, pars in Macedoniam se effuderat, pars suis sedibus praesidium esse destinaverat. Maxima duobus Batonibus ac Pinneti ducibus auctoritas erat; in omnibus autem Pannoniis non disciplinae tantummodo sed linguae quoque notitia Romanae; plerisque etiam litterarum usus, et familiaris animorum erat exercitatio. Itaque, hercules, nulla umquam natio tam mature consilio belli bellum iunxit ac decreta patravit. 6 Oppressi cives Romani, trucidati negotiatores, magnus vexillariorum numerus ad interuicium ea in regione, quae plurimum ab imperatore aberat, caesus, occupata armis Macedonia, omnia et in omnibus locis igni ferroque vastata. Quin etiam tantus huius belli metus fuit ut stabilem illum et formatum tantorum bellorum experientia Caesaris Augusti animum quateret atque terreret (110).

Det är tydligt att detta krig var traumatiskt för romarna. Fienden är inte simpla barbarer utan disciplinerade soldater med kompetenta ledare. De är nästan romare, och kriget påminner mer om inbördeskriget än de många andra striderna mot barbarfolk från bortom gränserna. Det startar i Illyrien, vilket ligger i närheten av Italien och ses uppenbarligen av Velleius som en någorlunda civiliserad plats. Jag anser att Velleius poängterar detta för att läsare ska dra paralleller mellan inbördeskriget och detta krig. Augustus har sitt krig mot Antonius som legitimerar hans maktställning, och detta krig legitimerar Tiberius. Ett krig mot en disciplinerad, vältränad fiende sprider mer oro än de mot barbarer som de besegrade på löpande band. Om Tiberius ska vara en stigande stjärna behövs det en sjunkande och detta krig kommer att visa att Augustus börjar förlora styrkan att styra då skrällen sätter tänderna i honom, han som gick segrande ur inbördeskriget, där hela Romarriket låg i ruiner. Tiberius karaktär visar sig tydligt, han är inte ute efter personlig ära utan söker att försvara riket. Enligt Woodman (1977 s. 152) anser många forskare att Augustus faktiskt råkade i panik eftersom han snabbt värvade en stor armé. Jag är mer tveksam. Kanske blev Augustus skräckslagen, men kanske var det en nödvändighet för Velleius att han gjorde det för att kunna markera Tiberius som en enastående general i förhållande till Augustus som hade en lång lista av framgångar i krig. Det blir ännu tydligare i följande kapitel.

Habiti itaque dilectus, revocati undique et omnes veterani, viri feminaeque ex censu libertinum coactae dare militem. Audita in senatu vox principis, decimo die, ni caveretur, posse hostem in urbis Romae venire conspectum. Senatorum equitumque Romanorum exactae ad id bellum operae pollicitati. Omnia haec frustra praeparassemus nisi qui illa regeret fuisset. Itaque ut praesidium ultimum res publica ab Augusto ducem in bellum poposcit Tiberium. Habuit in hoc quoque bello mediocritas nostra speciosi ministerii locum. Finita equestri militia designatus quaestor necdum senator

aequatus senatoribus, etiam designatis tribunis plebei, partem exercitus ab urbe traditi ab Augusto perduxit ad filium eius. In quaestura deinde remissa sorte provinciae legatus eiusdem ad eundem missus. Quas nos primo anno acies hostium vidimus! Quantis prudentia ducis opportunitatibus furentes eorum vires universas euasimus, exhausimus partibus! Quanto cum temperamento simul utilitatis res auctoritate imperatoria agi vidimus! Qua prudentia hiberna disposita sunt! Quanto opere inclusus custodiis exercitus nostri hostis, ne qua posset erumpere, inopsque copiarum et intra se furens viribus hostis elanguesceret! (111)

Här stiger Tiberius mot skyarna samtidigt som Augustus tid nästan är över. Augustus som varit så dådkraftig får nu träda åt sidan. Han beordrar inte Tiberius att leda kriget, Rom kräver av honom att han ska låta Tiberius göra det. Tiberius visar alla de karaktärsdrag en general ska ha, ledarskap och strategisk genialitet. Som soldat kan man även tänka sig att det var viktigt för Velleius att visa att Tiberius inte var beredd att offra sina soldater i stora slag när fienden först kunde försvagas och splittras. Det är intressant att se hur Velleius tar sig an denna problematik som nu uppstår, nämligen att prisa den nuvarande ledarens uppgång utan att förminska den föregående allt för mycket. Det är tydligt att den Augustus som beskrivs här inte är samme man som beskrivs när Augustus själv har huvudrollen, den man som såg till att det inte fanns så mycket som en rövare kvar (90.4). Kanske var det så att det var känt att Tiberius inte ville bli sedd som Augustus efterträdare i den mening att det var på Augustus nåd han blev kejsare, och han var ju inte Augustus första val, oavsett vad Velleius skriver. Om man jämför med beskrivningen av Augustus och Julius Caesars relation, så är det tydligt att Julius Caesar formar Augustus och delar på så sätt äran av alla de stordåd efterträdaren gör. Tiberius och Augustus relation beskrivs inte på samma sätt, han tar vid när Augustus styrka börjar fallera. Om Augustus och Rom är ett så är också Roms svaghet och utsatthet Augustus. Men denna svaghet blir aldrig annat än teoretisk, då Tiberius tar över Augustus roll, både som general och symbol för Rom.

Augustus dör

Quid tunc homines timuerint, quae senatus trepidatio, quae populi confusio, quis orbis metus, in quam arto salutis exitiique fuerimus confinio, neque mihi tam festinanti exprimere vacat neque cui vacat potest. Id solum voce publica dixisse habeo: cuius orbis ruinam timueramus, eum ne commotum quidem sensimus, tantaque unius viri maiestas fuit ut nec pro bonis neque contra malos opus armis foret. Una tamen veluti luctatio civitatis fuit, pugnantis cum Caesare senatus populi que Romani, ut stationi paternae succederet, illius ut potius aequalem civem quam eminentem liceret agere principem. Tandem magis ratione quam honore victus est, cum quicquid tuendum non

suscepisset, periturum videret, solique huic contigit paene diutius recusare principatum quam, ut occuparent eum, alii armis pugnaverant. Post redditum caelo patrem et corpus eius humanis honoribus, nomen divinis honoratum, primum principalium eius operum fuit ordinatio comitiorum quam manu sua scriptam divus Augustus reliquerat. Quo tempore mihi fratrique meo, candidatis Caesaris, proxime a nobilissimis ac sacerdotalibus viris destinari praetoribus contigit, consecutis ut neque post nos quemquam divus Augustus neque ante nos Caesar commendaret Tiberius (124).

Precis som Augustus vägrar Tiberius initialt att ta makten, ett tecken på att han, enligt Velleius, är synnerligen lämpad att styra. Velleius skriver också att Tiberius tvekat längre att erhålla makten än andra gjort för att ta den med våld. Man måste här fråga sig hur mycket oro det var under denna tid; Tiberius kunde inte helt och hållet legitimera sin makt genom att säga att han var Augustus son. Även om han adopterades av Augustus är det i slutända Roms senat och folk som utlyser honom till ledare. Man kan tänka sig att senaten använder sin ansenliga *maiestas* för att övertyga Tiberius, för de har ingen möjlighet att använda sin *auctoritas*, den är försvunnen sedan länge. Att ge en person allt mer oinskränkt makt kunde bara göras i kristider, detta är den förste och främste tanken i Arenas grundidéer om *libertas*, och det är tydligt att dessa tankar lever kvar i Velleius. Ett maktskifte mellan två personer, som allt mer liknar envåldshärskare, kan inte ske under fredstider, då deras maktställning är beroende av att det finns ett hot som legitimerar deras position. Woodman (1983 s. 252) skriver att man lade stor vikt vid att varje ny regim återupprättade Rom, samtidigt som varje ny generation hade en ny idé om vad Rom var. Enligt Marincola (2011 s. 135) finns det i Velleius text ingen antydning till att han såg ett brott mellan republiken och principatet. Ett tecken på detta är ett myteri som nämns i kapitel 125:

Tulit protinus ut voti et consilii sui pretium res publica, neque diu latuit aut quid non impetrando passuri fuisset aut quid impetrando profecisset. Quippe exercitus qui in Germania militabat praesentisque Germanici imperio regebatur, simulque legiones quae in Illyrico erant, rabie quadam et profunda confundendi omnia cupiditate novum ducem, novum statum, novam quaerebant rem publicam; quin etiam ausi sunt minari daturos senatui, daturos principi leges: modum stipendii, finem militiae sibi ipsi constituere conati sunt. Processum etiam in arma, ferrumque strictum est, et paene in ultimam cladem gladiatorum erupit impunitas, defuitque qui contra rem publicam duceret, non qui sequerentur. Sed haec omnia veteris imperatoris maturitas, multa inhibentis, aliqua cum gravitate pollicentis, et inter severam praecipue noxiorum ultionem mitis aliorum castigatio brevi sopiit ac sustulit. Quo quidem tempore ut pleraque ignovit Germanicus, ita Drusus

(qui a patre in id ipsum plurimo quidem igne emicans incendium militaris tumultus missus erat) prisca antiquaque severitate usus ancipitia sibi sustinere maluit quam exemplo pernicioso, et his ipsis militum gladiis, quibus obsessus erat, obsidentes coercuit, singulari adiutore in eo negotio usus Iunio Blaeso, viro nescias utiliore in castris an meliore in toga, qui post paucos annos proconsul in Africa ornamenta triumphalia cum appellatione imperatoria meruit. Ad Hispanias exercitumque virtutibus celeberrimamque in Illyrico militia praediximus, cum imperio obtineret, in summa pace et quiete continuit, cum ei pietas rectissima sentiendi et auctoritas quae sentiebat obtinendi superesset. Cuius curam ac fidem Dolabella quoque, vir simplicitatis generosissimae, in maritima parte Illyrici per omnia imitatus est (125).

Hur stort detta uppror var nämns inte men myteri inom armén kan man tänka sig att romarna såg med skräck på. Soldaterna ville ha *nova res publica*, alltså omkullkasta hela riket. De ville störta den republik Velleius fortfarande trodde existerade och deras hot var bara ytterligare en bekräftelse att Tiberius behövdes, inte att han var problemet, även om Velleius inte nämner orsaken bakom soldaternas myteri annat än att ett vansinne drabba dem. Tacitus skriver om detta uppror i detalj. Han anser också att ett vansinne drabbade soldaterna, men orsaken till deras myteri var att de ville ha kortare tjänstgöring, mer betalt, ett slut på plågsamma straff och hämnd mot grymma befäl (*Ann.* 1.16-7, 31-2). De planerade inte att marschera mot Rom för att avsätta Tiberius; de bara utnyttjade oron efter Augustus död för att sätta press på de styrande att gå med på deras krav. Olika legioner har också haft olika agenda, och jag kan inte utröna ur Tacitus text en gemensam vilja att störta och ersätta Tiberius, men det var givetvis lätt för Velleius att beskriva dessa myterier som ett koordinerat uppror mot honom.

En ny princeps?

Raro eminentes viri non magnis adiutoribus ad gubernandam fortunam suam usi sunt, ut duo Scipiones duobus Laeliis, quos per omnia aequaverunt sibi, ut divus Augustus M. Agrippa et proxime ab eo Statilio Tauro, quibus novitas familiae haud obstitit quominus ad multiplicis consulatus triumphosque et complura eveherentur sacerdotia. Etenim magna negotia magnis adiutoribus egent neque in parva paucitas ministeria defecit interestque rei publicae quod usu necessarium est, dignitate eminere utilitatemque auctoritate muniri. Sub his exemplis Ti. Caesar Seianum Aelium, principe equestris ordinis patre natum, materno vero genere clarissimas veteresque et insignes honoribus complexum familias, habentem consularis fratres, consobrinos, avunculum, ipsum vero laboris ac fidei capacissimum, sufficiente etiam vigori animi compage corporis, singularem principalium onerum adiutorem in omnia habuit atque habet, virum priscae severitatis, laetissimae hilaritatis, actu

otiosis simillimum, nihil sibi vindicantem eoque adsequentem omnia, semperque infra aliorum aestimationes se metientem, vultu vitaque tranquillum, animo exsomnem.

In huius virtutum aestimatione iam pridem iudicia civitatis cum iudiciis principis certant, neque novus hic mos senatus populi que Romani est putandi quod optimum sit, esse nobilissimum. Nam et illi antiqui qui ante primum bellum Punicum abhinc annos CCC Ti. Coruncanium, hominem novum, cum aliis omnibus honoribus tum pontificatu etiam maximo ad principale extulere fastigium; et qui equestri loco natum Sp. Carvilius et mox M. Catonem, novum etiam Tusculo, urbis inquilinum, Mummiusque Achaicus in consulatus, censuras et triumphos provexere; et qui C. Marius ignotae originis usque ad sextum consulatum sine dubitatione Romani nominis habuere principem; et qui M. Tullio tantum tribuere ut paene adsentatione sua quibus vellet principatus conciliaret; quique nihil Asinio Pollioni negaverunt quod nobilissimis summo cum sudore consequendum foret, profecto hoc senserunt, in cuiuscumque animo virtus inesset, ei plurimum esse tribuendum. Haec naturalis exempli imitatio ad experiendum Seianum Caesarem, ad iuvanda vero onera principis Seianum propulit, senatumque et populum Romanum eo perduxit ut quod usu optimum intellegit, id in tutelam securitatis suae libenter advocet (127-128).

Här är det tydligt att visa män utser visa företrädare och även om det inte är ödet som gjort att Sejanus utses så får han ta del i att hjälpa Tiberius att uppnå sitt. Velleius visar att Tiberius följer *mos maiorum* när han förklarar att flera stora män i Roms historia, bland dem Augustus, gett män höga poster utan att de var från gamla etablerade familjer (127.1). Genom att poängtera detta visar det att valet av Sejanus inte var helt oproblematiskt. Han var inte från en tillräckligt fin familj för erhålla all den makt, eller tillit, Tiberius gav honom. Men genom att åberopa *mos maiorum* kan detta problem överbryggas. Detta repeteras även i början av nästa kapitel (128.1). Sejanus hade en far från riddarklassen och en mor från en fin familj, samt nära släktingar som blivit konsulter (127.3). Att bli uppfostrad i en familj som producerat flera värdiga män legitimerar valet av Sejanus. Han är strävsam, lojal och vid god fysisk form och full av styrka. Det sistnämnda karaktärsdraget (*vigor animi*) är särskilt intressant då han delade detta med Julius Caesar (41.1). Han har ett unikt karaktärsdrag, *hilaritas*. Detta balanseras av hans *severitas* (127.4), något han har gemensamt med Tiberius (125.4) och Augustus (81.2, 89.4). Precis som Augustus och Tiberius beskrivs Sejanus som en ödmjuk man som inte sökte makt, men som inte tvekade när handlingskraft var avgörande. Velleius legitimerar Sejanus växande makt på liknande sätt som med Augustus och Tiberius, med det undantaget att Sejanus inte direkt pekades ut som en efterträdare, men att det är en självklarhet att Tiberius satte honom på

prov och utsedde honom till rådgivare är Velleius noga med att påpeka. Velleius beskriver det inte som ödesbestämt då det hade sett dåligt ut om han senare skulle visa sig ha fel, men det är tydligt att Velleius tänker på framtiden. Sejanus är den siste man som hamnar i fokus innan de tre sista kapitlen (129-131), vilka är en kort summering av Tiberius styre, högpunkter som motgångar. Här får vi reda på att Tiberius förlorat sin son (130.1) och Velleius ber till gudarna att Tiberius ska finna en arvinge som är värdig och stark nog (131.2). Det är tydligt att Sejanus är en sådan person och det är säkerligen ingen tillfällighet att han får en ingående introduktion direkt före Velleius visar oss att Tiberius måste hitta just en sådan person. År 30 f.Kr. var Tiberius 72 år gammal och det fanns ingen officiell arvinge vilket var oroande för Velleius som sett Augustus och Tiberius som garantier för rikets säkerhet. Och som jag nämnt i tidigare analys av *securitas* skriver Velleius att senaten och folket ser Sejanus som en garant för detta.

Del 3 – Slutsats

Mos maiorum är centralt för Velleius då han upprepade gånger legitimerar Augustus och Tiberius makt genom att visa att det finns ett klart hot mot hela riket som kräver att makten koncentreras hos en person. Makten är i paritet till hotet, Augustus växande makt legitimeras genom att det behövdes efter inbördeskrigets kaos. Det är främmande för dessa män att ignorera *mos maiorum* så Velleius måste i Tiberius fall visa att hotet mot riket, upproret i Pannonien, är i paritet med makten Tiberius har. Att romarna var beredda att frångå *mos maiorum* under de omständigheter förfäderna själva skulle frångå *mos maiorum* blir ett bevis för att *mos maiorum* upprätthålls. Poängen är att Velleius var tvungen att problematisera härskarnas makt, den är inte självklar. Hoten kunde vara främmande men även konflikter i självaste Rom, såsom upplopp. Som *princeps* var det viktigt att upprätthålla *status quo* mellan de fattiga och de rika, genom att, som exempel, se till att de fattiga inte gick hungriga.

Eftersom *mos maiorum* fortfarande är centralt måste Velleius behandla de forna romarnas rädsla att en diktator skulle falla offer för *licentia*, bli en tyrann, och härska genom *dominatio*. Genom att visa upp män som Augustus och Tiberius som förebilder och deras fiender som nidingar löser han detta. Härskarna blir förebilder för folket och representerar allt som är bra med Rom. Han visar, genom att beskriva deras upphöjning som ödesbestämd, att det romerska folket gjorde rätt i att lita på dem. Augustus tar makten för Roms bästa och behåller sedan makten för att riket ber honom. Tiberius är tveksam att överhuvudtaget ta makten, men övertalas. De är också båda beredda att dela med sig av denna makt med andra ämbetsmän, men de är fortfarande, på grund av deras dygd och självbehärskning, de främsta. De garanterar också att

ingen annan ämbetsman får för mycket makt och blir galen av *licentia* och försöker roffa åt sig för mycket makt. De ses också respektera senaten som har ansenlig *maiestas* om inte *auctoritas*. Senaten må börja bli något av en relik från en svunnen tid men likt en relik är den en symbol för något större och representerar det forna Rom som Velleius fortfarande tror existerar. Eftersom Velleius själv har stigit till denna klass och verket är dedikerat till hans *patronus* ökar det hans motivation att beskriva den som dådkraftig. De gamla idéerna om att den vanlige medborgaren skulle ha rösträtt behandlas dock inte. Velleius ser inga problem att Augustus eller Tiberius själv utser generaler eller andra ämbetsmän då deras dygd garanterar att män av samma kaliber får dessa poster.

Velleius åsikt att visa män kan identifiera andra visa män blir central. De män som under denna tid får allt mer makt kommer inte att missbruka den för att deras företrädare som utsåg dem inte gjorde det. Härskarens personlighet och i förlängning deras fäder och familjer blir viktiga. Är de från familjer av lägre status, som Sejanus, legitimeras deras upphöjning genom att visa att förfäderna gjort liknande val tidigare. Samtidigt så får man inte misstolka det och dra paralleller till senare och nutida monarker som legitimerar sitt styre genom blodsband eller Guds vilja. Tiberius förtjänar inte att styra för att det är hans rätt såsom Augustus arvinge, utan för att Rom behöver honom. På samma sätt antyds det att Sejanus behövs. Det är en enastående individ Velleius beskriver, men fortfarande bara en ledare för en av Roms många aristokratfamiljer, vars medlemmar lett Rom ur allehanda faror under historien lopp. De hot mot *libertas* som Arena nämner är fortfarande relevanta för romaren och måste bemötas, men den nya verkligheten gör att härskarna får en ny roll.

Libertas som centralt begrepp såväl som användandet av själva ordet förlorar sin roll. Den frihet man hade tidigare hade lett till att ämbetsmän drabbats av *licentia* vilket lett dem till att söka *dominatio* och nu behövdes det nytt ledarskap. Under lång tid fanns det få som var beredda att ta ansvar för riket, de flesta ville bara öka sin eget inflytande och rikedom. Efter generationer av krig blir det naturligt att *libertas* ersätts av *securitas* som ett centralt begrepp och att ledarna ses som garanter för detta. Innan hade senatens dådkraft och folkets rösträtt garanterat *libertas*, nu garanterar Augustus och Tiberius dådkraft och dygd *securitas*. De hot mot *libertas* som Arena nämner är dock fortfarande relevanta för romaren och måste bemötas men utifrån den nya verkligheten i vilken härskarna har fått en ny roll.

Velleius är av åsikten att republiken lever kvar och han visar att det finns en tydlig kontinuitet mellan dåtid och nutid. Oavsett om några få förändringar har gjorts så har Rom, enligt Velleius, alltid varit så mycket mer och nu finns det män värdiga att styra, även om man får intrycket att

de snarare tjänar Rom. Augustus och Tiberius beskrivs båda hela, försvara och garantera republiken. Galna myterister vill ha en *nova res publica* och måste stoppas. Genom att beskriva Augustus, Tiberius och i viss mån Sejanus på samma sätt som republikens storslagna hjältar visar han att deras uppoffringar i republikens namn inspirerat dagens härskare.

Litteraturförteckning

Arena, Valentina. (2012) *Libertas and the practice of politics in the late Roman Republic*. Cambridge: Cambridge U.P.

Bloomer, W. Martin. (2011) *Transit admiratio: memoria, invidia, and the historian*. I *Velleius Paterculus: Making History*. Cowan, Eleanor (red.). Swansea: Classical Press of Wales

Cooley, Alison E.. (2009) *Res gestae divi Augusti / text, translation and commentary Alison E. Cooley*. Cambridge: Cambridge U.P.

Galinsky, Karl. (1996) *Augustan culture: an interpretive introduction*. Princeton, NJ: Princeton University Press

Gowing, Alain M.. (2007) *The Imperial Republic of Velleius Paterculus*. I *A Companion to Greek and Roman Historiography. Vol 2*. Marincola, John (red.). Oxford: Blackwell Publishing

Lobur, John Alexander. (2008) *Consensus, concordia, and the formation of Roman imperial ideology*. New York: Routledge

Marincola, John. (2011) *Explanations in Velleius*. I *Velleius Paterculus: Making History*. Cowan, Eleanor (red.). Swansea: Classical Press of Wales

Richter, M.. (1986). Conceptual History (Begriffsgeschichte) and Political Theory. *Political Theory*, 14(4), 604–637. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/191282> 2016-05-01

Shipley, W. Frederick. (1924) I *Velleius Paterculus : compendium of Roman history ; Res gestae divi Augusti*. Velleius Paterculus. London: Heinemann; Cambridge, Mass.: Harvard Univ. Press

Roller, Matthew B.. (2009) *The Politics of Aristocratic Competition: Innovatio in Livy and Augustan Rome*. I *Writing politics in Imperial Rome*. Dominik, William J., Gartland, John & Roche, Paul A. (red.) Leiden: Brill

Rutledge, Steven H.. (2009) *Writing Imperial Politics: The Social and Political Background*. I *Writing politics in Imperial Rome*. Dominik, William J., Gartland, John & Roche, Paul A. (red.) Leiden: Brill

Schmitzer, Ulrich. (2011) *Roman values in Velleius*. I *Velleius Paterculus: Making History*. Cowan, Eleanor (red.). Swansea: Classical Press of Wales

Williams, Gareth. (2009) *Politics in Ovid*. I *Writing politics in Imperial Rome*. Dominik, William J., Gartland, John & Roche, Paul A. (red.) Leiden: Brill

Woodman, A. J.. (1977). I *The Tiberian narrative (2.94-131)*. Velleius Paterculus. Cambridge: Cambridge U.P.

Woodman, A. J.. (1983). I *The Caesarian and Augustan narrative (2.41-93)*. Velleius Paterculus. Cambridge: Cambridge U.P.